

**RIJKSARCHIEF IN DRENTHE; DE
ARCHIEVEN VAN DEN ETSTOEI
EN VAN DE HEM OPGEVOLGDE
COLLEGIËN TOT 1811**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649355846

Rijksarchief in Drenthe; De archieven van den etstoei en van de hem opgevolgde collegiën tot 1811 by J. G. C. Joosting

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

J. G. C. JOOSTING

**RIJKSARCHIEF IN DRENTHE; DE
ARCHIEVEN VAN DEN ETSTOEI
EN VAN DE HEM OPGEVOLGDE
COLLEGIËN TOT 1811**

Netherlands (Kingdom, 1813-) Rij
= archief in Drenthe, Assen
RIKSARCHIEF IN DRENTE.

DE

CD
1707
.D7
A53

Archieven van den Etstoel

EN VAN DE

hem opgevolgde collegiën tot 1811

DOOR

Mr. J. G. C. JOOSTING,

Rijksarchivaris in Drente.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

voorheen

E. J. BRILL. — LEIDEN.

1906.

INLEIDING.

Mijn ambtgenoot in Groningen gaf in zijne inleiding op den inventaris der rechterlijke archieven, berustende in het oud-archief in de provincie Groningen, de redenen op waarom door hem was afgeweken van het systeem, gehuldigd in den gelijksoortigen Utrechtschen inventaris. Het zou dus voor de hand liggen, een van beide systemen, door bevoegden ontworpen, ten voorbeeld te nemen. Sedert dien tijd is echter met nadruk betoogd de noodzakelijkheid van vereeniging der rechterlijke en administratieve gedeelten der plaatselijke archieven. Dit betoog liet aan klem niets te wenschen over en alle aanwezige leden der Vereeniging van archivariissen vereenigden zich dan ook met de conclusie. Thans de rede van Mr. VAN MEUS lezende in de laatste aflevering van het Archievenblad ¹⁾, betreuf ik het niet, een jaar geleden mijne stem vòor die conclusie te hebben uitgebracht. Doch dit brengt tevens mede, dat mijn inventaris van de Drentsche rechterlijke archieven moet afwijken van de beide genoemden.

Hij moet afwijken van beide, omdat in beide gehuldigd is het beginsel van splitsing der gemeente-archieven in administratief en rechterlijk, wat thans ook door beide heeren verworpen wordt. Dit systeem werd het scherpst doorgevoerd in den Groninger inventaris; vandaar dat de hierachter volgende dichter staat bij den Utrechter. De verschilpunten met dien inventaris zal ik dus kortelijk aangeven.

Vershilpunten is echter niet juist, het enkelvoud is hier meer op zijn plaats: geene splitsing van archieven in rechterlijke en administratieve deelen. Dit systeem is in Utrecht aangenomen

¹⁾ Nederlandsch Archievenblad, jaargang 1901/2, bladz. 197 vlg.

voor het archief van het Hof provinciaal, niet daarentegen voor de overige. Het eerstgenoemd archief is dus beschreven overeenkomstig het pleit van Mr. VAN MEURS; de juistheid daarvan behoeft ik niet nader uiteen te zetten. Ook Drente heeft zijn provinciaal hof (dorst en 24 etten of wel etstoel) gehad, met de colleges, die het opvolgden tot 1811. De inventarisatie van de archieven dier besturen kon dus op gelijke wijze geschieden.

Anders stond het geval ten opzichte der stads- en dorpsgerichten of gelijk het in Drente heet schultengerichten. Deze behooren naar algemeen gevoelen niet gesplitst te worden. De logische consequentie hiervan is, dat hunne inventarissen dan ook niet opgenomen kunnen worden in één bundel, onder éenzelfden titel met dien van den etstoel. De schulten toch hadden zeer vele administratieve functiën, waarvoor zij verantwoordelijk waren aan Ridderschap en Eigenerfden (de Staten) en Drost en Gedeputeerden. Wanneer nu de inventarissen van de archieven der schultengerichten zoowel zullen omvatten de stukken aan de rechterlijke als die aan de administratieve functiën van de schulten ontsproten, spreekt het vanzelf, dat die inventarissen zoowel aansluiten aan dien van de archieven van den etstoel enz. als aan dien van de Staten-archieven. Zij zullen dus afzonderlijk en niet in een der twee rubrieken moeten worden uitgegeven.

Hetzelfde is het geval voor de andere archieven, met name voor die van de Staten en hunne gedeputeerden. Zal men, om verschillende redenen, niet ontwrichten de gemeentelijke archieven, dezelfde redenen verhinderen het splitsen van de centrale en andere archieven.

De slotsom van een en ander is, dat in dezen bundel zijn bijeengevoegd de inventarissen van de archieven van drost en 24 etten (etstoel) en de verschillende colleges, die in verloop van tijd tot 1811 (de invoering der Fransche wetgeving) in de plaats van drost en 24 etten zijn getreden. Ter vergemakkelijking van het gebruik zijn die inventarissen, met behoud der splitsing in archieven naar gelang van de verschillende colleges, samengesmolten tot één inventaris met doorlopende nummering.

De wijze, waarop de verschillende archieven tot ons gekomen zijn, is zeer gemakkelijk na te gaan. Doorgaans toch werd

aan het nieuwe college, dat in de plaats trad van het ontbondene, opgedragen het archief van zijn voorganger over te nemen.

Van 1518 dagteekent het oudste protocol met vonnissen, gegeven door drost en 24 etten. Vrij geregeld loopt de serie dan door tot in de 17de, 18de en 19de eeuwen. Waarschijnlijk dagteekent dus van dien tijd eenige meerdere zorg voor het archief. Die zorg zal niet geheel toevallig zijn geweest, maar kan haren oorsprong gehad hebben in het feit, dat men toen misschien aanstelde een (vasten?) landschrijver, terwijl vroeger van het bestaan van zulk een ambtenaar niet blijkt. Van de 14de en 15de eeuwen zijn slechts willekeurige verzamelingen van door den etstoel gegeven vonnissen bewaard, die waarschijnlijk door bij die rechtspraak belanghebbenden zijn vervaardigd. Dergelijke afschriften berusten dan ook niet in het Drentsch depôt, maar wel bv. te Groningen, waarheen zij met boedelpapieren kunnen zijn verhuisd.

Van de 16de eeuw zijn ons de protocollen met etstoelvonnissen bewaard gebleven, doch niet in eene volledige serie. Niet onopgemerkt mag blijven, dat o. a. gemist worden die van het jaar 1540, terwijl volgens een in den inventaris vermeld reçu dd. c. 1550 de ordelboeken van 1540 en 1543 ontvangen werden door FOEYSE CLAESS SAKLER(ss?) hufstrowe. Of wij het in het reçu bedoeld protocol dd. 1543 bezitten, is de vraag. Te betrouwen is het, dat de gegevens uit dien ouderen tijd zoo luttel zijn of althans zoo verscholen liggen, dat wij eerst omtrent de 17de eeuw met meerdere zekerheid kunnen spreken.

In 1664 overleed de landschrijver JACOB SCHIEKHART. In verband daarmee droegen Ridderschap en Eigenenrden op 29 September van dat jaar aan Drost en Gedeputeerden of eene commissie van hunnentwege op „ter eerster gelegener tijt de papijren ende „chartres onder den overleden landtschrijver in bewaringe sijnde, „'t sij dat deselve de landschap, den heere drost ofte particuliere „angaende, over te nemen ende volgens den voorigen voet, voor „sooveele des nodich, onder den nu gekoren landtschrijver „SICHTERMAN te laeten verblijven, end d'andere daer 't behoort te „laeten bewaren ofte volgen”¹⁾).

¹⁾ Resolutie Ridderschap en Eigenenrden i. d. Een nader besluit van Drost en Gedeputeerden is niet te vinden.

Het resultaat van die opdracht is ons bewaard gebleven in drie inventarissen van de stukken, bevonden ten sterfhuize van den landschrijver, vervaardigd resp. op 26, 27 en 29 October 1664. De eerste en de derde bevatten de archivalia, welke werden overgeleverd aan Drost en Gedeputeerden „omme ter secretarie „bewaert te worden“; de tweede daarentegen die stukken, welke „overgelevert zijn aen den tegenwoordigen landschrijver WOLTER „SICHTERMAN“ (zie de hoofden der inventarissen). Dit verschil in bestemming is niet toevallig, maar wijst tevens aan den verschillende aard der stukken: de stukken, die ter secretarie (n. l. van het landschap) zouden worden overgebracht en daartoe aan Drost en Gedeputeerden werden overgegeven, behoorden tot het archief van Staten en Gedeputeerde Staten ¹⁾, de andere niet. Immers de tweede inventaris wordt geopend met de „lottings- „protocollen“ en wijst op het archief van den etstoel. En wanneer wij nagaan de stukken, in die drie inventarissen vermeld, dan wordt volkomen bevestigd de stelling, waartoe wij gekomen zijn met betrekking tot den eersten en den derden tegenover den tweeden inventaris.

In den eersten inventaris worden vermeld de volgende stukken, die wij terstond herkeunen als behoorende tot het Staten-archief:

- a. papieren betreffende de liquidatie met de generaliteit;
- b. papieren betreffende de admiraliteit van Zeeland;
- c. papieren betreffende de survivance van prins HENDRIK CASIMIER;
- d. papieren betreffende het proces van 't landschap tegen den heer van Ruinen;
- e. papieren betreffende 't landschap.

---

¹⁾ De dorsale titel op den eersten inventaris: „Inventaris van 's landschaps „papieren, bij wijlen d'hr. landschrijver bevonden“ bewijst in dezen niets. Immers in 1729 werd door Drost en Gedeputeerden eene commissie benoemd ter overname van de archivalia aanwezig bij de weduwe van den toen overleden landschrijver W. H. ELLENTS; uit den bij die gelegenheid opgemaakte inventaris blijkt, dat in hoofdzaak overgenomen werden stukken behoorende tot het archief van den etstoel. Ook op deze stukken moeten dus Drost en Gedeputeerden het oog gehad hebben, toen zij een tweetal harer leden opdroeg de overname van „de landschapspapieren“.

Daarnaast vinden wij stukken, die wij elders ontmoeten in inventarissen van landschapspapieren:

- a. papieren betreffende het klooster ter Apel; worden genoemd in den inventaris dd. 1679;
- b. papieren betreffende het proces van de abdij te Dikninge tegen vrouwe Johanna van den Clooster; vindt men in den inventaris dd. 1627;
- c. papieren betreffende het commandement van Coevorden; zijn vermeld in den inventaris dd. 1679;
- d. papieren betreffende het accoord met den heer van Ruinen; zijn ook genoemd in den inventaris dd. 1627.

En zoo zou ik kunnen doorgaan en van de meeste stukken wijzen op gelijknamige in het Staten-archief. Natuurlijk zal ik niet beweren, dat van alle stukken overtuigend is aan te toonen, dat zij behooren tot dat archief; maar toch meen ik uit het medegedeelde deze slotsom te mogen trekken, dat *hoogst waarschijnlijk* de stukken, genoemd in den eersten inventaris, behoorden tot de archieven van de Staten van Drente, en dat zij *daarom* dan ook zijn overgebracht naar de secretarie van 't landschap en niet zijn gevoegd bij het archief van den etstoel of overgegeven aan den nieuw opgetreden landschrijver.

De derde inventaris bevat alleen registers en andere stukken betreffende de grondschatting. Deze behooren ongetwijfeld in het archief der Staten, en waren alleen in handen van den landschrijver gesteld in verband met zijne werkzaamheden te dien opzichte op last der Staten. Sedert 1664 zijn zij dan ook in hunne archieven verbleven; en toen de klerk ter landschapssecretarie in 1679 een inventaris opmaakte van die archieven, gaf hij van de grondschattingsregisters en -papieren eene uitvoerige beschrijving (men zie den inventaris van 1679). Volkomen terecht werden dan ook deze stukken in 1664 aan Drost en Gedeputeerden overhandigd, opdat zij gevoegd konden worden bij de archieven der Staten ter landschapssecretarie bewaard.

Geheel anders was het gesteld met de papieren, genoemd in den tweeden inventaris, althans met het meerendeel daarvan, waarin wij het archief van den etstoel kunnen herkennen. Daaronder noem ik:

- a. de protocollen der lottingen en goorspraken,
- b. de „breuckenregisters,”
- c. „verscheyden criminalia.”

Omtrent de landrechten is geen zekerheid; het kan zijn, dat deze, alle of gedeeltelijk, exemplaren zijn aan den etstoel uitgereikt, maar ook, dat zij exemplaren waren, behoorende tot de archieven der Staten en aan den nieuwen landschrijver overgegeven, omdat hij als secretaris optrad in hunne vergadering. De vijf registers met resolutiën van Ridderschap en Eigenerfden eindelijk behooren ongetwijfeld tot het archief van den etstoel, gelijk zij ook nu nog daarin aanwezig zijn (het exemplaar voor de Staten toch beoelg minder deslen).

Na het overlijden in 1729 van den landschrijver Mr. W. H. ELLENTS wordt wederom door Drost en Gedeputeerden medegewerkt, opdat de „landschapspapieren” zouden overgedragen worden aan den nieuwen titularis. Zij droegen daartoe aan eene commissie uit haar midden op, bij de weduwe van den overleden landschrijver de stukken te lichten en ze aan zijn opvolger Mr. H. J. ELLENTS over te geven. Ingevolge die opdracht werden overgenomen 5 groote vurenhouten kisten met boeken en papieren, waarvan een summiere inventaris werd opgemaakt. Deze inventaris bevatte wederom „landschapspapieren,” een bewijs dat men ook nu het archief van den etstoel daaronder begreep en dat dus die term niet alleen doelt op de archieven der Staten en Gedeputeerde Staten. Evenals in den 2^{den} inventaris van 1664 vinden wij hier naast het archief van den etstoel vermeld de registers met resolutiën van Ridderschap en Eigenerfden, verder de „reecckendaghs prothocollen” en eindelijk „stadt-, gasthuys-, en kerckenreeckeningen van Coevorden,” die niet aan den etstoel maar aan de Staten of hunne gedeputeerden zullen zijn ingezonden. De tweeledige werkzaamheid van den landschrijver, zoowel bij de Staten als bij den etstoel, was natuurlijk de oorzaak van de bijeenbewaring van stukken uit beider archieven.

In 1795 werd natuurlijk, evenals zoovele ambtenaren, ook de landschrijver uit zijn post ontzet. Voor ons heeft dat ontslag dit voordeel, dat wederom werd overgegaan tot overname volgens inventaris van de onder hem berustende archivalia. Doch wij